

The mediating role of attachment styles in the relationship between the protective and risky factors related to the family and the attitude towards drug use in secondary school students

Hadi Sarani¹, Hasan Ali Veiskarami²*, Ezatolah Ghadampor³

1- PhD Student, Department of Educational Psychology, Lorestan University, Khorramabad, Iran.

2- Associate Professor, Department of Psychology, Faculty of Literature and Humanities, Lorestan University, Khorramabad, Iran.

3- Professor, Department of Psychology, Faculty of Literature and Humanities, Lorestan University, Khorramabad, Iran.

Abstract

The purpose of this study was to examine how family factors (religious beliefs, socio-economic base, cultural beliefs, and parenting style) affected the attitudes of Khorram Abad City upper secondary school students regarding drug use, with identity styles and attachment styles serving as mediators. The method of this research was a correlation from the Path analysis. All Khorram Abad city upper secondary school students who were enrolled in the school year 2022–2023 made up the research population. 380 students made up the sample size and were chosen using the method of stratified sampling. The measurement tools include common questionnaires of religious beliefs Bahrami (2009), socioeconomic base, by Ghodrathnama (1993), parenting styles, by Baumrind (2004), attachment styles, by Collins and Reed (1990), and attitude towards addiction, by Nazari (2010), as well as a researcher-made questionnaire of indigenous cultural beliefs. At the end, the results showed that the direct path of parenting style ($P < 0.001$, $\beta = 0.51$), religious beliefs ($P < 0.001$, $\beta = 0.48$), local cultural beliefs ($P < 0.001$, $\beta=0.65$) and the path of socio-economic base to the attitude towards drug use ($P<0.001$, $\beta=0.67$) is significant. Also, the direct path of parenting style ($P < 0.001$, $\beta = 0.78$), religious beliefs to ($P < 0.001$, $\beta = 0.62$), local cultural beliefs ($P < 0.001$, 0.57) $=\beta$), economic-social base ($P<0.001$, $\beta=0.47$) to attachment styles and the direct path of attachment styles to attitude to drug use ($P<0.001$, 0.47) β), are significant. Also, the lower and upper limits of the bootstrap test showed that the indirect paths of family-related factors through attachment styles have a significant relationship with students' attitudes toward drug use ($P<0.001$). Therefore, identifying the risk factors and strengthening the protective factors related to the family can play a role in the prevention of addiction among secondary school students.

Key words: Attachment style, attitude towards addiction, family, Protective and risky factors.

OPEN ACCESS Research Article

*Correspondence : Hasan Ali Veiskarami *
hadisarani@yahoo.com

Received: April 19 , 2024
Accepted: May 15 , 2024
Published: Spring 2024

Citation: Veiskarami, H A. (2024). The mediating role of attachment styles in the relationship between the protective and risky factors related to the family and the attitude towards drug use in secondary school students. *Journal of Psycho Research and Educational Studies*, 2(1): 36-56

Extended abstract**Introduction**

Addiction is considered as a type of attachment disorder (Micol and Alessandra, 2016). According to attachment theory, when people have difficulty establishing close attachment relationships, they threaten their attachment security and trigger a compensatory response (Balby, 1973). Consequently, some people use material or behavioral strategies to compensate for individual attachment needs that cannot be met by close relationships (Zhang, Ding, Huang, Peng et al., 2022). In addition, Davis' cognitive-behavioral model (Davis, 2001) showed that insecure attachment style is a reliable predictor of substance abuse. Therefore, many theorists believe that addiction is a coping mechanism and attachment style can play a key role in the creation of all kinds of addictions (Estevez, Jauregui, Lopez-Gonzalez, 2019), including smoking, alcohol, and internet addiction.

Researches have listed the family as one of the most important factors in the prevention or preparation of addiction and the formation of a safe or insecure attachment style (Piko & Kovács, 2010). As a result, in overcoming the problem of drug addiction, the family has become the focus of solving problems (Gardiner, Mâsse, Iarocci, 2019). The results of all researches show that the influence of the family on substance abuse is inevitable, and teenagers and young adults are strongly influenced by their parents. Therefore, the family as a whole plays a vital role in the risk of a teenager becoming addicted to drugs (Baharudin, Mohamad & Karim, 2020). In the present study, four protective and risky factors related to the family (parenting styles, socioeconomic base of the family, native culture and religious beliefs) and their relationship with students' attitude to substance use with the mediating role of attachment styles It is examined. The research results indicate the impact of protective and risky factors related to the family and students' attitudes towards addiction. Also, the results showed that attachment styles are related to teenagers' tendency to addiction. Therefore, the aim of the present study is to investigate the relationship between protective and risky factors related to the family and students' attitude towards substance use with the mediating role of attachment styles.

Methodology

The method of the current research was correlational. The statistical population of the current research consisted of all the second high school students of Khorram Abad city in 1401-1402 in the number of 8442 students. According to the report of Lorestan Education Organization, there were 4431 male students (in 191 classrooms) and 4011 female students studying in 184 classrooms. According to Klein (1998), the sufficient sample size for the structural equation model is 10 times the number of model parameters. The best sample size is 20 times the number of model parameters. Therefore, the current sample size is 340 students. In this research, a stratified relative sampling method was used. In this research, 190 male students and 150 female students were selected and answered the research questionnaires, then the fit of the mentioned model was checked through structural equations and with Emus software.

Discussion and Results

According to the results obtained from the hypothesis test and model fit, there is a significant relationship between the attitude of students towards drug use and the protective and risky factors directly related to the family. These findings are consistent with previous studies conducted by Liu & Visher (2021), Li, Liu, Weijie, Meng & Bingyuan (2022), Parsian, Hashemian, Abol-Maali, and Mirhashmi (2014), Weinandy & Grubbs (2020), and Monaco, Bonetto, Codaccioni, Marcos Anthony (2020). Reason In explaining the findings, it can be said that teenagers may be at a higher risk of drug addiction due to inappropriate family conditions, such as parenting styles, socioeconomic factors, lack of spirituality, and cultural beliefs that do not support healthy behaviors. The indirect effect of attachment style characteristics on the relationship between family-related factors and attitudes toward addiction in students is also significant. Therefore, attachment style the relationship between parenting styles, socioeconomic status, religious beliefs, and cultural beliefs, and attitudes toward drug use in students. The results indicate that both positive and negative factors within the family directly and indirectly influence adolescents' attitudes toward drug use through their attachment style. Identifying and addressing these factors, along with attachment style, could potentially reduce teenagers' inclination toward drug use.

نقش واسطه ای سبک های دلبستگی در رابطه ی عوامل محافظت کننده و مخاطره آمیز

مرتبط با خانواده با نگرش به مصرف مواد در دانش آموزان دوم متوسطه

هادی سارانی^۱، حسن علی ویسکرمی^{۲*}، عزت الله قدم پور^۳

۱- دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم آباد، ایران.

۲- دانشیار گروه روانشناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم آباد، ایران.

۳- استاد گروه روانشناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم آباد، ایران.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر رابطه ی عوامل مرتبط با خانواده (باورهای دینی، پایگاه اجتماعی - اقتصادی، باورهای فرهنگی و سبک فرزند پروری) با نگرش به مصرف مواد در دانش آموزان دوم متوسطه شهرستان خرم آباد با نقش واسطه ای سبک های دلبستگی انجام گرفت. روش پژوهش همبستگی و از نوع تحلیل مسیر بود. جامعه آماری شامل همه ی دانش آموزان متوسطه دوم شهرستان خرم آباد در سال تحصیلی ۱۴۰۲ - ۱۴۰۱ بود. حجم نمونه ۳۸۰ دانش آموز بود که با روش نمونه گیری طبقه ای نسبی انتخاب گردید. ابزار اندازه گیری شامل پرسشنامه های استاندارد باورهای دینی (۱۳۸۹)، پایگاه اجتماعی - اقتصادی قدرت نما (۱۹۹۳)، سبک های فرزند پروری بامریند (۲۰۰۴)، سبک های دلبستگی کولینز و رید (۱۹۹۰)، نگرش به اعتیاد نظری (۱۳۸۰) و پرسشنامه محقق ساخته باورهای فرهنگی بومی بود. در پایان نتایج نشان داد که مسیر مستقیم سبک فرزندپروری ($\beta=0/51, P<0/001$)، باورهای دینی ($P<0/001$)، $\beta=0/48$)، باورهای فرهنگی بومی ($\beta=0/65, P<0/001$) و مسیر پایگاه اقتصادی - اجتماعی به نگرش به مصرف مواد مخدر ($\beta=0/67, P<0/001$) معنادار می باشد. همچنین، مسیر مستقیم سبک فرزندپروری ($\beta=0/78, P<0/001$)، باورهای دینی به ($\beta=0/62, P<0/001$)، باورهای فرهنگی بومی ($\beta=0/57, P<0/001$)، پایگاه اقتصادی - اجتماعی ($\beta=0/47, P<0/001$) به سبک های دلبستگی و مسیر مستقیم سبک های دلبستگی به نگرش به مصرف مواد مخدر ($\beta=0/47, P<0/001$)، معنادار می باشند. همچنین حد پایین و بالای آزمون بوت استراپ نشان داد که مسیرهای غیرمستقیم عوامل مرتبط با خانواده از طریق سبک های دلبستگی رابطه معناداری با نگرش به مصرف مواد در دانش آموزان دارد ($P<0/001$). بنابراین شناسایی عوامل مخاطره آمیز و تقویت عوامل محافظت کننده مرتبط با خانواده می تواند، نقش پیشگیری از اعتیاد را میان دانش آموزان متوسطه دوم ایفا کند.

واژگان کلیدی: خانواده، سبک دلبستگی، عوامل محافظت کننده و مخاطره آمیز، نگرش به اعتیاد.

دسترسی آزاد

مقاله علمی پژوهشی

نویسنده مسئول: *حسن علی ویسکرمی

hadisarani@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱/۳۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۲/۲۶

تاریخ انتشار: بهار ۱۴۰۳

استناد: ویسکرمی، حسن علی (۱۴۰۳). نقش سبک های دلبستگی در رابطه ی عوامل محافظت کننده و مخاطره آمیز مرتبط با خانواده با نگرش به مصرف مواد در دانش آموزان دوم متوسطه. فصلنامه روان پژوهی و مطالعات علوم رفتاری، ۱۲(۱): ۳۶-۵۶.

بیان مسئله

سیستم دلبستگی از عناصر شناختی، عاطفی و رفتاری تشکیل شده است که در مواجهه با یک تهدید واقعی یا درک شده، در یک زمینه رابطه‌ای فعال می‌شود (بالبی، ۱۹۶۹). هنگامی که نیازهای مربوط به امنیت جسمی و عاطفی برآورده می‌گردد، افراد احساس اعتماد به نفس می‌کنند که این امر باعث ایجاد روابط رضایت‌بخش می‌شود. برعکس، تجارب نامطلوب منجر به دلبستگی ناایمن می‌شود که با برداشت منفی‌تر از خود یا دیگران همراه است (نادو، لاوردیر، سیمارد و بولیو - ترمبلی، ۲۰۲۴). هنگامی دلبستگی، امنیت فیزیکی و عاطفی کافی را برای فرد فراهم می‌کند، یک دلبستگی پایدار و مطمئن شکل می‌گیرد و تاب‌آوری را افزایش می‌دهد. متعاقباً، زمانی که دلبستگی موفق به انجام این کار نمی‌شود، فرد یک دلبستگی ناایمن ایجاد می‌کند و این مدل کاری به عنوان یک عامل آسیب‌پذیری عمل می‌کند (بالبی، ۲۰۱۰).

اعتیاد به عنوان نوعی اختلال دلبستگی در نظر گرفته می‌شود (مایکول و الساندر، ۲۰۱۶). براساس تئوری دلبستگی، زمانی که افراد در ایجاد روابط نزدیک با دلبستگی مشکل دارند، امنیت دلبستگی خود را در معرض تهدید قرار می‌دهند و باعث ایجاد یک پاسخ جبرانی می‌شوند (بالبی، ۱۹۷۳). در نتیجه، برخی از افراد از استراتژی‌های مادی یا رفتاری برای جبران نیازهای دلبستگی فردی استفاده می‌کنند که نمی‌توانند توسط روابط نزدیک برآورده شوند (ژانگ، دینگ، هوانگ، پنگ و همکاران، ۲۰۲۲). علاوه بر این، مدل شناختی-رفتاری دیویس (۲۰۰۱) نشان داد که سبک دلبستگی ناایمن پیش‌بینی‌کننده قابل اعتمادی برای سوء مصرف مواد است. بنابراین، بسیاری از نظریه پردازان بر این باورند که اعتیاد یک مکانیسم مقابله‌ای است و سبک دلبستگی می‌تواند، نقش کلیدی در ایجاد انواع اعتیادها (استوز، ژاورگی، لویز-گونزالس، ۲۰۱۹) از جمله اعتیاد به سیگار، الکل و اینترنت داشته باشد.

یکی از مهمترین عوامل مؤثر در سوء مصرف مواد و همچنین پرهیز از مواد مخدر، خانواده و نحوه عملکرد آن می‌باشد (قمری، ۱۳۹۰). علاوه بر این، خانواده یک عامل محافظت‌کننده و مخاطره‌آمیز است. تحقیقات مختلف نشان داده، استحکام رابطه، احساس حمایت والدین، صمیمیت و باز بودن در روابط و زمان صرف شده با والدین می‌تواند از فرصت درگیر شدن نوجوان با موقعیت‌های مخاطره‌آمیز مانند مصرف مواد جلوگیری کند (وودوارد، اسمیت، مان، کریستیانسون، هالی، ۲۰۲۳). اما هنگامی که روابط بیش از حد کنترل شده، سهل‌گیرانه یا مخفیانه باشد، می‌تواند منجر به ناسازگاری و افزایش خطر درگیر شدن با مواد گردد (مک‌کان، پرا، مک لافلین، مک کارتن و هیگینز، ۲۰۱۶؛ وودوارد و همکاران، ۲۰۲۳). به نظر می‌رسد که متغیرهای حوزه‌ی خانواده مهم‌ترین عامل محافظتی بعد از همسالان برای مصرف مواد در نوجوانان باشند (وودوارد و همکاران، ۲۰۲۳). بنابراین خانواده بستر مهمی در گرایش نوجوانان به اعتیاد محسوب می‌شود (رضایی، اسلامی و مهدی پور خراسانی، ۱۳۹۳). پژوهش‌ها، خانواده را به عنوان یکی از مهمترین عوامل در پیشگیری و یا ایجاد آمادگی اعتیاد و شکل‌گیری سبک دلبستگی ایمن یا ناایمن برشمرده‌اند (پیک و کونس، ۲۰۱۰). در نتیجه، در غلبه بر معضل اعتیاد به مواد مخدر، خانواده به کانون حل مشکلات تبدیل شده است (گاردینر، ماسه، یاروچی، ۲۰۱۹). نتایج تمامی پژوهش‌ها به نحوی بیانگر این است که تأثیر خانواده بر سوء مصرف مواد، امری اجتناب‌ناپذیر است، و نوجوانان

1 .Bowlby

2 .Nadeau, Laverdiere, Simard & Beaulieu-Tremblay

3 .Micol and Alessandra

4 . Zhang, Ding, Huang, Peng

5 .Estevez, Jauregui, Lopez-Gonzalez

6 . Woodward

7 . McCann, Perra, McLaughlin, McCartan & Higgins

8 . Piko & Kovács

9 . Gardiner, Mâsse, Iarocci

و جوانان به شدت تحت تأثیر والدین خود قرار دارند. لذا در مجموع خانواده نقش حیاتی در خطر ابتلای نوجوان به مصرف مواد مخدر دارد (بهارالدین، محمد و کریم، ۲۰۲۰).

در پژوهش حاضر از (دینداری، پایگاه اجتماعی - اقتصادی، فرهنگ بومی و سبک فرزند پروری) به عنوان عوامل مخاطره‌آمیز و محافظت‌کننده مرتبط با خانواده یاد شده است. مطابق پژوهش‌های مختلف دینداری (معنویت) یک عامل محافظت‌کننده یا مراقبت‌کننده محسوب می‌شود که سطوح بالا و پایین آن با انواع رفتارهای پرخطر بویژه اعتیاد به مواد مخدر در ارتباط است (شوشتری و آقا بابایی، ۱۳۹۹؛ تیرادو، مورنو، فونتس، رودریگز، هرماندز^۲ و همکاران، ۲۰۲۳). همچنین، بسیاری از مؤلفه‌های اجتماعی - اقتصادی خانواده از جمله درآمد، وضعیت اقتصادی اجتماعی، سابقه جرم والدین، تحصیلات والدین، بیکاری، ساختار خانواده، عضویت در خرده فرهنگ‌های بزهکاری، فقر، نابرابری اقتصادی، دسترسی به مواد، همسالان، اوقات فراغت، منزلت اجتماعی، محله و بسیاری دیگر از متغیرها با اعتیاد فرزندان و اعضای خانواده در ارتباط است (گرا، بندتی، رسچه، پوتته، کوتیلی^۳ و همکاران، ۲۰۲۰؛ احدی و محمدی، ۱۴۰۱). علاوه بر این، یافته‌های نشان می‌دهد که سبک‌های فرزندپروری ضعیف یک عامل خطر برای سوء مصرف مواد مخدر در نوجوانان است (زرور، ناجا، چاهود، حلبی، بدوی و همکاران^۴، ۲۰۲۱). در حالی که، گرمی و درک والدین و طرفداری مادر احتمالاً عوامل محافظتی برای پیشگیری از سوء مصرف مواد مخدر در نوجوانان است (لوکاووسکا، واپچک و گابهلک^۵، ۲۰۲۰). سرانجام اینکه، خانواده توسط سوء مصرف کنندگان فرهنگ بومی به عنوان دومین عامل مداخله‌ای مهم پس از حمایت معنوی توصیف می‌شود. از آنجاییکه که سوء مصرف مواد با باورهای فرهنگی سنتی بومیان در مورد شجاعت، فروتنی و سخاوت و شرافت خانواده در تضاد است، تمامیت فرهنگی می‌تواند به عنوان یک عامل پیشگیری‌کننده و هم به عنوان یک عامل درمانی در سوء مصرف مواد عمل کند. از طرف دیگر، قطع ارتباط با ارزش‌ها و سنت‌های فرهنگی سبب شده تا افراد در تلاشی ناموفق برای مقابله با اضطراب وجودی خود به الکل و مواد روی آورند. کشف معنا و شفای حاصل برای مراجعان بومی از طریق اتصال مجدد به ارزش‌ها و سنت‌های فرهنگی امکان‌پذیر است (مک کورمیک^۶، ۲۰۰۰).

در پژوهش‌ها از خانواده به عنوان یک عامل محافظت‌کننده و مخاطره‌آمیز در گرایش نوجوانان به اعتیاد یاد شده است (اوکانیا گوردیلو و کلیور^۷، ۲۰۲۳؛ جهان شاه لو، محمد خانی، امیری، فخاری، حسینی، ۱۳۹۵). بگونه‌ای که (هاک، هیندین، باس، سرکان، برادشاو^۸ و همکاران، ۲۰۱۶) در پژوهشی نشان دادند، شیوه تربیتی مقتدر با استفاده از مواد مخدر رابطه منفی و شیوه تربیتی مستبد، سهل‌گیر و بی‌اعتنا با مصرف مواد رابطه مثبت دارد. لی، وایچی و بینگ یوان^۹ (۲۰۲۲) نیز در بررسی نقش میانجی حمایت اجتماعی در رابطه بین سبک‌های فرزندپروری و سوء مصرف مواد مخدر در نوجوانان، بیان کردند که سبک‌های فرزندپروری به طور قابل توجهی شناسایی سوء مصرف مواد مخدر در نوجوانان را پیش‌بینی می‌کنند. همچنین، در مطالعه‌ای (ریدونت، چالت، فوربرن، بوویز و ملچی-یر^{۱۰}، ۲۰۱۳) نشان دادند که میزان استفاده نظامند از مواد مخدر در افراد با موقعیت اجتماعی - اقتصادی پایین نسبت به افراد دارای موقعیت اجتماعی - اقتصادی متوسط و بالا بیشتر است. از طرفی هانسون و چن^{۱۱} (۲۰۰۷) با بررسی و تحلیل سیزده مطالعه دریافتند که در نه مورد (۶۹٪) آنها بین مصرف مواد و وضعیت اقتصادی - اجتماعی رابطه وجود ندارد. گرا و همکاران (۲۰۲۰) در تحقیق وضعیت اجتماعی - اقتصادی، آموزش والدین، ارتباط با مدرسه و منابع فردی فرهنگی - اجتماعی در آسیب‌پذیری دانش‌آموزان در برابر مصرف مواد مخدر نشان داد که الگوهای استفاده از مواد در میان دانش‌آموزان ۲۸ کشور مورد بررسی به شدت با وضعیت

1. Baharudin, Mohamad & Karim

2. Tirado, Moreno, Fuentes, Rodriguez, Hernandez

3. Gerra, Benedetti, Resce, Potente, Cutilli

4. Zrour, Naja, Chahoud, Halabi, Badaoui

5. Lukavska, Vacek & Gabhelik

6. McCormick

7. Ocaña-Gordillo & Kliewer

8. Hock, Hindin, Bass, Surkan, Bradshaw & Mendelson

9. Li, Weijie & Bingyuan

10. Redonnet, Chollet, Forborné, Bowes & Melchior

11. Hanson & Chen

اجتماعی - اقتصادی پایین و تحصیلات پایین والدین در ارتباط است. همچنین پژوهش‌های (افشاریان، ۱۳۹۴) رابطه‌ی پایگاه اجتماعی - اقتصادی خانواده با اعتیاد را با نقش واسطه‌ای دلبستگی مورد توجه قرار داده است.

صدری، ریس قره درویشلو، رحیمی زرج آباد (۱۳۹۷) در بررسی نقش الگوهای ارتباطی خانواده و سبک‌های دلبستگی در پیش‌بینی آمادگی به اعتیاد در جوانان نشان دادند که متغیرهای الگوهای ارتباطی خانواده و سبک‌های دلبستگی با گرایش به سوء مصرف مواد رابطه دارند. زینالی، پاشاسریفی، عنایتی، عسگری و پاشا (۲۰۱۱) در پژوهش مسیر میانجی در بین سبک‌های فرزندپروری، سبک‌های دلبستگی و خودتنظیمی با استعداد اعتیاد نوجوانان نشان دادند که سبک‌های فرزندپروری مقتدرانه و سهل‌گیرانه با دلبستگی ایمن و سبک‌های فرزندپروری مستبدانه و سهل‌انگارانه با دلبستگی نایمن همراه است. همچنین، دلبستگی نایمن با سطح پایینی از خود تنظیمی و دلبستگی ایمن با سطح بالایی از خود تنظیمی در ارتباط است. افتخاری، بختیاری و کیانی مقدم (۲۰۲۲) در پژوهش رابطه سبک‌های دلبستگی کودکان، سبک‌های فرزندپروری و وضعیت اقتصادی-اجتماعی والدین، نشان دادند که بین سبک‌های دلبستگی کودکان و سبک‌های فرزندپروری و وضعیت اقتصادی-اجتماعی همبستگی معنی‌داری وجود دارد. همچنین تحقیقات (وگا، ۲۰۲۳؛ ناخول‌آ و همکاران، ۲۰۲۰؛ ابراهیمی و زینالی، ۱۳۹۷ و شمس‌الدینی لری و همکاران، ۱۳۹۶) حاکی از رابطه‌ی سبک‌های دلبستگی با آمادگی به اعتیاد است.

فرزانه جاجرمی، ستوده اصل، کھساری، جهان (۱۴۰۰) در پژوهشی نشان دادند که گرایش به رفتار پرخطر با نگرش مذهبی و سبک‌های فرزندپروری رابطه مستقیم دارد. زارعی و کاظمی‌پور (۱۴۰۰) نیز در نقش تعدیل‌کننده سالم زیستی مذهبی و خود تمایز یافتگی در رابطه بین ملال روانشناختی با گرایش به اعتیاد در بین دانش‌آموزان نشان دادند که بین ملال روانشناختی، سالم زیستی مذهبی و خود تمایز یافتگی با گرایش به اعتیاد رابطه منفی و معناداری وجود دارد. ویندی و گرابز، (۲۰۲۱) نیز در پژوهشی نشان داد دینداری بالاتر با نگرش منفی نسبت به اعتیاد و حمایت قوی‌تر از درمان‌های مبتنی بر معنویت مرتبط است. علاوه بر رابطه دینداری و اعتیاد به مواد مخدر در نوجوانان، تحقیقات پهلوان شریف و همکاران، ۲۰۲۱ و خالقی‌خواه و بابایی، ۱۳۹۳ حاکی از تأثیر غیر مستقیم دینداری بر گرایش نوجوانان به اعتیاد از طریق میانجی‌گری سبک دلبستگی است. همچنین تحقیقات حاکی از رابطه فرهنگ بومی و گرایش به اعتیاد است. وانگ (۲۰۱۱) در مقایسه چهار جهت‌گیری فرهنگی (جهت‌گیری سنتی، غربی، دو فرهنگی و حاشیه-ای) نشان داد که جهت‌گیری سنتی نسبت به سه دسته دیگر مصرف مواد کمتری را گزارش کرده‌اند. شل، نیومن و فانگ (۲۰۱۰) در تحقیق تأثیر جهت‌گیری فرهنگی، انتظارات الکلی، و خودکارآمدی بر رفتار مصرف‌الکل نوجوانان در چین نشان داد که سطوح بالاتر جهت‌گیری فرهنگی غربی (فاصله گرفتن از فرهنگ بومی) باعث افزایش انتظارات مثبت، کاهش انتظارات منفی و کاهش خودکارآمدی و در نتیجه نوشیدن بیشتر الکل در نوجوانان می‌گردد. بنابراین، جهت‌گیری فرهنگی بر نوشیدن الکل نوجوانان تأثیر می‌گذارد و این تأثیر تا حدی از طریق تأثیرات جهت‌گیری فرهنگی بر انتظارات نوجوانان به نوشیدن الکل از طریق نقش واسطه‌ای خودکارآمدی است. داشتن جهت‌گیری فرهنگی غربی بیشتر و جهت‌گیری سنتی کمتر منجر به نوشیدن بیشتر، خودکارآمدی کمتر برای تنظیم نوشیدن و خطر بیشتر افزایش انتظارات الکلی می‌شود. ساکمان، سولاک و سامر (۲۰۲۲) در پژوهش آسیب اجتماعی-اقتصادی به عنوان یک عامل خطر برای ناامنی دلبستگی: نقش تعدیل‌کننده جنسیت نشان دادند که چندین شاخص آسیب اجتماعی-اقتصادی با هر دو بعد دلبستگی نایمن مرتبط است. علاوه بر تحقیقات ذکر شده تحقیقات (مودنی، آقایی‌پور و گل‌پرور، ۱۳۹۳؛ رفاهی و طاهری، ۱۳۹۷؛ سپهرآرا و قاسمی، ۱۳۹۹ و هونیکا؛ ۲۰۲۲ و دیگران) نشان دهنده رابطه سبک‌های فرزندپروری، فرهنگ بومی با سبک‌های دلبستگی است.

1. Vega

2. Nakhoul

3. Sakman, solak, sumer

4. Hoenicka

پیوند عمیق مصرف مواد در نوجوانی با شدت خطر ابتلا به اختلال مصرف مواد در بزرگسالی (شیا، ویلیام لی، لینگ، یوانهویی، لو و همکاران، ۲۰۲۲)، تأثیر عمیق اعتیاد بر روی رشد شناختی - عصبی فرد نوجوان (تورپ، حمیدالله، جنکینز و خوکار، ۲۰۲۰)، اهمیت شکل‌گیری سبک‌های دلبستگی در گرایش یا عدم گرایش نوجوانان به اعتیاد، پایین آمدن سن اعتیاد و اهمیت پیشگیری و مداخله زود هنگام از مهمترین ضرورت انجام پژوهش حاضر است. تغییر نگرش مثبت نسبت به مواد و شناسایی عوامل مخاطره‌آمیز و محافظت‌کننده نوجوانان در گرایش یا عدم گرایش به اعتیاد یکی از مهمترین راهبردهای پیشگیری است. بنابراین هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه‌ی عوامل محافظت‌کننده و مخاطره‌آمیز مرتبط با خانواده با نگرش به مصرف مواد در دانش‌آموزان دوم متوسطه با نقش واسطه‌ای سبک‌های دلبستگی است. براساس بررسی‌های صورت گرفته پژوهشی با نقش واسطه‌ای سبک‌های دلبستگی در رابطه ترکیب عوامل خانوادگی ذکر شده (باورهای دینی، پایگاه اجتماعی - اقتصادی، باورهای فرهنگی بومی و سبک فرزند پروری) با نگرش به مصرف مواد در دانش‌آموزان صورت گرفته است. علاوه بر این، در پژوهش حاضر بعضی از متغیرهای مهم مرتبط با خانواده از جمله فرهنگ بومی / محلی مورد توجه قرار گرفته است. بنابراین در پژوهش حاضر این سؤال مطرح است که آیا سبک‌های دلبستگی در رابطه بین عوامل محافظت‌کننده و مخاطره‌آمیز مرتبط با خانواده و نگرش به مصرف مواد نقش واسطه‌ای ایفا می‌کند یا خیر؟

روش اجرای پژوهش

روش پژوهش حاضر از نوع همبستگی بود جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه دانش‌آموزان متوسطه دوم شهرستان خرم‌آباد در سال ۱۴۰۲-۱۴۰۱ به تعداد ۸۴۴۲ دانش‌آموز تشکیل می‌دادند. از این تعداد بر اساس گزارش سازمان آموزش و پرورش استان لرستان ۴۴۳۱ دانش‌آموز پسر (در ۱۹۱ کلاس درس) و ۴۰۱۱ دختر بودند که در ۱۸۴ کلاس درس مشغول به تحصیل بودند. بر اساس دیدگاه کلاین (۱۹۹۸) اندازه نمونه کافی برای مدل معادلات ساختاری ۱۰ برابر شمار پارامترهای مدل است. بهترین اندازه نمونه نیز ۲۰ برابر شمار پارامترهای مدل می‌باشد. بنابراین حجم نمونه پژوهش حاضر ۳۴۰ دانش‌آموز می‌باشد. در این پژوهش از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای نسبی استفاده شد. در این پژوهش تعداد ۱۹۰ دانش‌آموز پسر و ۱۵۰ دانش‌آموز دختر انتخاب گردید و به پرسشنامه‌های پژوهش پاسخ دادند، سپس برآزش مدل مذکور از طریق معادلات ساختاری و با نرم‌افزار ایموس بررسی گردید.

ابزار پژوهشی

پرسشنامه نگرش به اعتیاد (AAQ)^۱: این پرسشنامه توسط نظری (۱۳۸۰) ساخته شده و دارای دو فرم الف و ب است. پرسشنامه مذکور ۳۲ گویه دارد و تنها یک مؤلفه نگرش به مصرف مواد را می‌سنجد. این پرسشنامه به صورت لیکرتی نمره‌گذاری می‌شود و در مورد ماده‌های مساعد یا نگرش مثبت به اعتیاد به هر یک از پاسخ‌های "کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم، کاملاً مخالفم" به ترتیب نمره‌های ۵، ۴، ۳، ۲، ۱ داده می‌شود و در مورد ماده‌های نامساعد یا نگرش منفی به اعتیاد، نمره‌گذاری به ترتیب معکوس انجام می‌شود. بنابراین دامنه نمرات فرد در این پرسشنامه بین ۳۲ تا ۱۶۰ در نوسان خواهد بود و کسب نمره بالاتر نشانگر نگرش مساعد و مطلوب نسبت به اعتیاد و مصرف مواد مخدر است. نظری (۱۳۸۰) برای تعیین اعتبار صوری از نظر اساتید روانشناسی استفاده کرده است. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که مواد مقیاس از همسانی خوبی برخوردارند. ضریب آلفای کرونباخ در فرم الف برابر ۰/۸۱ و در فرم ب برابر ۰/۸۶ است (پورچناری و گلزاری، ۱۳۸۷). همچنین در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ پرسشنامه مذکور ۰/۹۱ محاسبه گردید پرسشنامه جهت‌گیری مذهبی (ROQ)^۲: این پرسشنامه توسط بهرامی احسان (۱۳۸۱) معرفی شده است. این پرسشنامه ۴۵ گویه دارد و میزان جهت‌گیری مذهبی را در فرد مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌دهد.

1. Xia, William li, Ling, Yuanhui & Luo

2. Thorpe, Hamidullah, Jenkins & Khokhar

3. Addiction Attitude Questionnaire

4. Questionnaire of religious orientation

پرسشنامه مذکور از چهار خرده‌مقیاس جهت‌گیری مذهبی یا مذهب‌گرایی، سازمان‌نیافتگی، ارزنده‌سازی مذهبی و کام‌جویی تشکیل شده است. این پرسشنامه براساس مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت تهیه شده و پاسخگو نظر خود را درباره هر پرسش از (کاملاً موافقم = ۵، موافقم = ۴، متوسط = ۳، مخالفم = ۲، کاملاً مخالفم = ۱) مشخص می‌سازد. سپس نمره‌های بدست آمده را جمع‌آوری نموده و در مورد آنها قضاوت می‌گردد. به منظور بررسی ساختار هم‌آهنگی درونی پرسش‌ها روش اسپیرمن براون ۰/۹۱ تخمین زده شد (بهرامی احسان، ۱۳۸۰). همچنین پایایی پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ معادل ۰/۸۵ و ضریب پایایی با استفاده از آلفای کرونباخ برای زیر مقیاس‌ها بین ۰/۸۵ و ۰/۹۱ (بهرامی، ۱۳۸۰) است. همچنین در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ هر یک از خرده‌مقیاس اقتدارگرایی، ۰/۷۱؛ مذهبی‌گرایی ۰/۸۷؛ سازمان‌نیافتگی ۰/۹۰؛ ارزنده‌سازی مذهبی ۰/۶۲ و کام‌جویی ۰/۸۱ درصد ۰/۸۴ محاسبه گردید.

پرسشنامه باورهای فرهنگی بومی (NCBQ): پرسشنامه باورهای فرهنگی بومی، یک پرسشنامه ترکیبی است که بر اساس گویه‌های محقق ساخته و گویه‌های اعتبار‌یابی شده از مطالعات پیشین (مومبینی و همکاران، ۱۳۹۸؛ سروستانی و قادری، ۱۳۸۸؛ حسینی، ۱۳۹۶؛ میرفردی و شهریار، ۱۳۹۶) ساخته شده و شامل دو مؤلفه‌ی تسهیل‌کنندگی و شفافبخشی (پیشگیری) فرهنگ بومی در اعتیاد است. این پرسشنامه ۵۴ سؤال تشکیل شده است که ۳۵ سؤال آن نقش تسهیل‌گری و ۱۹ سؤال آن نقش شفافبخشی (پیشگیری) فرهنگ بومی در گرایش به اعتیاد را می‌سنجد. این ابزار بصورت لیکرتی (کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم و کاملاً مخالفم) نمره‌گذاری می‌شود. دامنه نمرات فرد بین ۵۴ تا ۲۷۰ در نوسان است. دو بخش پرسشنامه (تسهیل‌گری و شفافبخشی) هر دو به یک شکل نمره‌گذاری می‌شوند. به گونه‌ای که بخش تسهیل‌گری فرهنگ بومی به کاملاً موافقم نمره ۵ و کاملاً مخالفم نمره ۱ تعلق می‌گیرد. در مورد نقش شفافبخشی فرهنگ بومی نیز روش نمره دهی به همین گونه است. همچنین برای تعیین اعتبار پرسشنامه فوق از نظر دانشجویان تحصیلات تکمیلی و اساتید روانشناسی استفاده شده است. در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ خرده‌مقیاس تسهیل‌گری ۷۳٪ و شفافبخشی ۷۹٪ محاسبه گردید.

پرسشنامه سبک‌های دلبستگی^۱ (RAAS): این پرسشنامه توسط کولینز و رید^۲ (۱۹۹۰) ساخته شده و متشکل از ۱۸ گویه که از طریق علامت‌گذاری روی یک مقیاس ۵ درجه‌ای (از نوع لیکرت) که از به هیچ وجه با خصوصیات من تطابق ندارد = ۱، تا کاملاً با خصوصیات من تطابق دارد = ۵ تشکیل می‌گردد، سنجیده می‌شود. این پرسشنامه دارای ۳ زیر مقیاس وابستگی (D)، نزدیک بودن (C)، اضطراب (A) تشکیل شده است. هر خرده‌مقیاس نیز از ۶ گویه درست شده است. زیر مقیاس اضطراب (A) با دلبستگی اضطرابی - دوسوگرا مطابقت دارد و زیر مقیاس نزدیک بودن (C) در تطابق با دلبستگی ایمن می‌باشد و زیر مقیاس وابستگی (D) را می‌توان تقریباً عکس دلبستگی اجتنابی قرار داد. (فنی ونولر، ۱۹۹۶؛ به نقل از پاکدامن، ۱۳۸۰). روش نمره‌گذاری برای هر پرسشنامه بدین صورت است که امتیازات ۱۸ گویه را با یکدیگر جمع گردد. حداقل امتیاز ممکن ۱۸ و حداکثر ۹۰ خواهد بود. نمره بین ۱۸ تا ۳۶ سبک دلبستگی، ضعیف، نمره بین ۳۶ تا ۵۴ سبک دلبستگی متوسط و نمره بالاتر از ۵۴ نشان دهنده‌ی سبک دلبستگی قوی است. کولینز و رید (۱۹۹۰) برای بررسی قابلیت اعتماد مقیاس دلبستگی بزرگسالان میزان آلفای کرونباخ برای زیر مقیاس (A) ۰/۸۵، زیر مقیاس (C) ۰/۸۱ و زیر مقیاس (D) ۰/۷۸ گزارش کردند. نتایج بازآزمایی پاکدامن نشان داد که این پرسشنامه در سطح ۰/۹۵ دارای اعتبار است. همچنین میکائیلی (۱۳۹۵) برای این پرسشنامه آلفای کرونباخ ۰/۸۶ گزارش کرده است.

1. Native cultural beliefs questionnaire

2. Attachment Scale

3. Collins and Reid

همچنین در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ پرسشنامه مذکور ۰/۸۴ محاسبه گردید. پرسشنامه سبک فرزندپروری (PSQ): این پرسشنامه توسط بامریند (۱۹۹۱) ساخته و شامل سه خرده مقیاس سهل گیرانه، شیوه های استبدادی و شیوه های اقتدارگرا است. پرسشنامه سبک های فرزندپروری با مقیاس لیکرت ۵ درجه ای از ۱ تا ۵ به ترتیب کاملاً مخالفم، مخالفم، تا حدی مخالفم، موافقم و کاملاً موافقم نمره گذاری شده است که با جمع نمره های سؤال های مربوط به هر شیوه و تقسیم آن بر تعداد سؤالات نمره مجزا هر عامل بدست می آید. بامریند (۱۹۹۱) برای محاسبه پایایی با روش (بازآزمایی) ۰/۸۱ برای شیوه سهل گیرانه، ۰/۸۶ برای شیوه استبدادی و ۰/۷۸ برای شیوه اقتداری گزارش نمود. مهر افروز (۱۳۷۸) ثبات درونی را با استفاده از آلفای کرونباخ را برای سه سبک ذکره شده بالای ۰/۷۵ گزارش نمود. همچنین اسفندیاری (۱۳۷۴) برای روایی پرسشنامه از صاحب نظران در زمینه روانشناسی استفاده کرد که نتایج بدست آمده نشان داد که پرسشنامه شیوه های فرزندپروری بامریند دارای روایی (اعتبار) صوری است. همچنین در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ خرده مقیاس سهل گیر ۰/۸۸، استبدادی ۰/۷۹ و اقتدارگرا ۰/۷۱ درصد محاسبه گردید.

پرسشنامه وضعیت اجتماعی-اقتصادی (SES): این پرسشنامه که توسط قدرت نما (۱۳۹۲) طراحی و تنظیم گردید، شامل ۴ مؤلفه میزان درآمد، طبقه اقتصادی، تحصیلات و وضعیت مسکن می باشد. در این پرسشنامه مجموعاً از ۶ سؤال جمعیت شناختی و ۵ سؤال اصلی، استفاده می شود. مقیاس اندازه گیری سؤال ها در این پرسشنامه پنج گزین ای و روش امتیازگذاری به ترتیب خیلی پایین = 1 تا خیلی بالا = 5 می باشد. اسلامی و همکاران (۱۳۹۲) روایی صوری و محتوایی پرسشنامه مذکور را توسط 12 تن از متخصصین ورزشی مورد تأیید قرار دادند. همچنین با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ پایایی هر یک از خرده مقیاس طبقه اقتصادی ۰/۸۰، میزان درآمد ۰/۸۳، تحصیلات ۰/۸۹، و وضعیت مسکن ۰/۹۲ درصد برآورد گردید.

شیوه اجرای پژوهش

به منظور اجرای پژوهش، پرسشنامه های ذکر شده میان دانش آموزان دوم متوسطه شهرستان خرم آباد توزیع گردید و توضیحات لازم ارائه گردید. بعد از یک هفته پرسشنامه ها جمع آوری گردید. ضمناً یادآوری می شود کمیته اخلاق در پژوهش دانشگاه علوم پزشکی لرستان در تاریخ ۱۳۹۷/۲/۱۷ پژوهش حاضر را با کد اخلاق IR.LUMS.REC.1402.046 مورد تصویب قرار داده است. برای تجزیه و تحلیل داده های پژوهش، بعد از محاسبه پیش فرض ها از تحلیل مسیر استفاده گردید.

یافته ها

از مجموع ۳۴۰ دانش آموز انتخاب شده ۱۹۰ دانش آموز پسر و ۱۵۰ دانش آموز دختر بودند که به پرسشنامه پاسخ دادند. داده های مربوط به نمونه در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

جدول شماره ۱، اطلاعات مربوط به شرکت کنندگان

چنسیت	تعداد	پایه اول	پایه دوم	پایه سوم	فراوانی
پسر	۱۹۰	۵۲	۶۳	۷۵	۰/۵۵
دختر	۱۵۰	۴۳	۵۰	۵۷	۰/۴۴

1. Parenting style questionnaire

2. Socio-economic status questionnaire

همچنین قبل از تجزیه و تحلیل داده‌ها پیش فرض‌ها مدل معادلات ساختاری مورد بررسی قرار گرفت که این نتایج در جدول شماره ۲ نشان داده شده است.

جدول شماره ۲ شاخص‌های توصیفی جهت بررسی پیش فرض‌ها

متغیر	خرده‌مقیاس	میانگین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی	عامل تحمل	عامل تورم واریانس
سبک فرزندپروری	سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه	۳۹/۴۲	۵/۰۷	۱/۷۴	۲/۴۳	۰/۴۷	۲/۲۲
	سبک فرزندپروری استبدادی	۲۷/۸۸	۳/۴۱	۱/۰۸	۲/۲۲	۰/۷۰	۱/۷۵
	سبک فرزندپروری اقتدارگرا	۳۲/۵۹	۴/۹۹	۲/۷۲	۰/۷۴	۰/۶۶	۱/۱۰
	سبک فرزندپروری (نمره کلی)	۹۷/۰۴	۱۲/۷۳	-	-	-	-
سبک دل‌بستگی	وابستگی	۲۷/۱۴	۲/۳۹	۰/۸۲	۰/۲۲	۰/۴۵	۲/۲۳
	نزدیک بودن	۱۹/۲۳	۱/۸۰	۰/۹۳	۰/۵۶	۰/۴۷	۲/۱۱
	اضطرابی - دوسوگرا	۳۴/۱۸	۳/۰۲	۰/۹۹	۰/۵۸	۰/۴۷	۱/۹۰
	سبک‌های دل‌بستگی (نمره کلی)	۷۰/۷۸	۶/۴۱	-	-	-	-
پایگاه اجتماعی اقتصادی	درآمد	۱۴/۰۴	۲/۵۶	۰/۹۰	۰/۴۹	۰/۷۳	۱/۷۱
	طبقه اقتصادی	۱۱/۴۵	۲/۳۰	۰/۹۳	۰/۵۶	۰/۷۰	۱/۱۱
	تحصیلات	۱۱/۳۰	۲/۲۵	۰/۸۲	۰/۲۲	۰/۶۳	۱/۲۹
	وضعیت مسکن	۷/۴۵	۱/۶۵	۰/۹۹	۰/۵۸	۰/۵۰	۲/۳۲
باورهای دینی	مذهب‌گرایی	۷۷/۵۷	۵/۲۵	۰/۹۹	۰/۵۳	۰/۴۹	۲/۲۰
	سازمان نایافتگی	۵۹/۳۲	۴/۱۰	۰/۹۹	۰/۵۳	۰/۷۲	۱/۱۱
	ارزنده سازی مذهبی	۱۹/۸۷	۳/۳۶	۰/۵۲	۰/۲۰	۰/۷۰	۱/۳۶
	کام جویی	۲۱/۶۷	۳/۷۷	۰/۹۲	۰/۵۳	۰/۴۲	۲/۲۹
نگرش به مصرف مواد	۱۲۷/۴۲	۱۳/۹۶	۰/۹۵	۰/۵۶۹	۰/۴۶	۱/۵۳	
فرهنگ بومی	۱۲۳/۳۰	۹/۲۱	۰/۹۸	۰/۸۹	۰/۷۳	۱/۵۷	
	شفابخشی	۷۶/۴۸	۵/۱۴	۱/۴۰	۱/۸۹	۰/۴۷	۲/۱۶

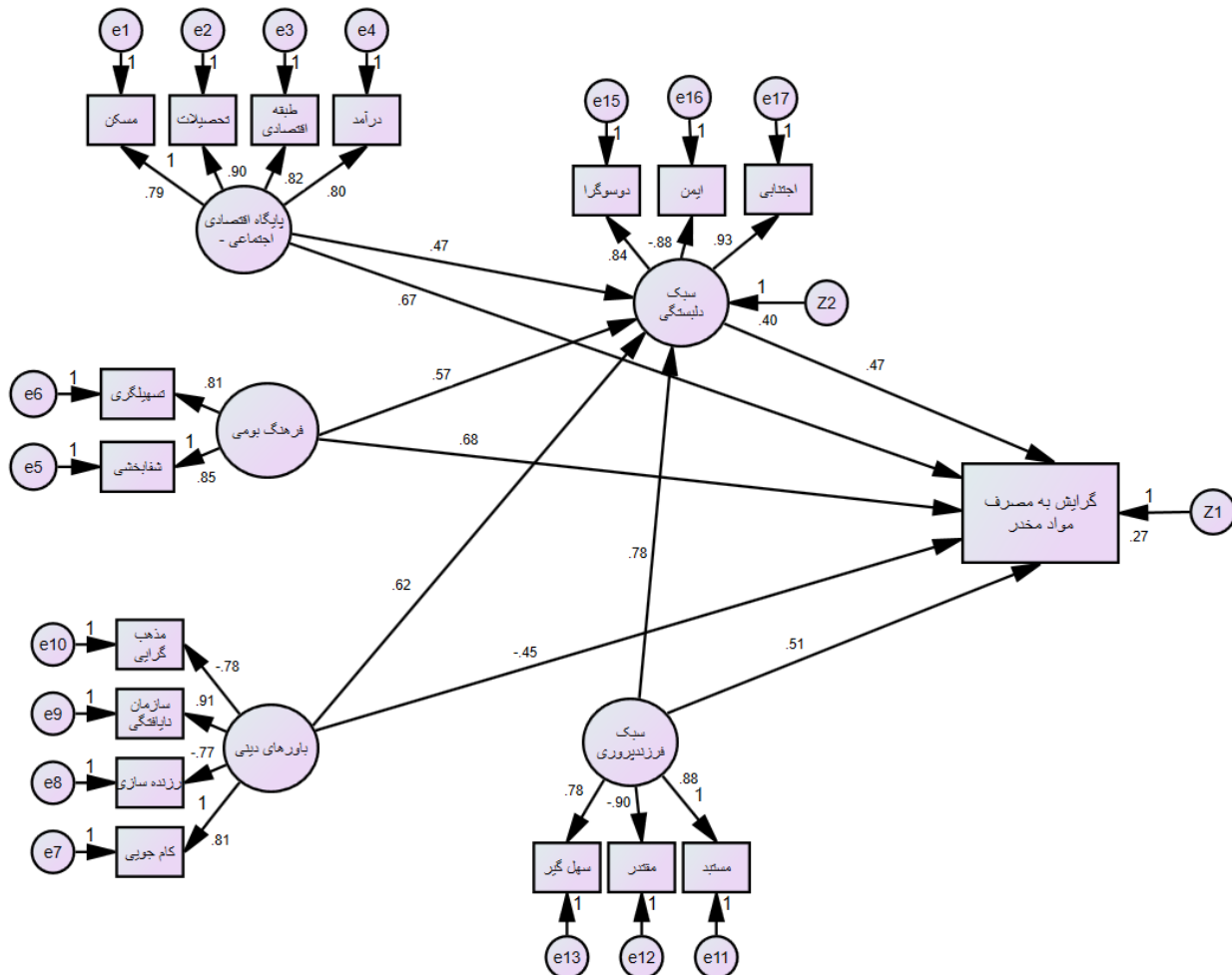
همانگونه که نتایج جدول نشان می‌دهد، پیش فرض‌های روش معادلات ساختاری (چولگی، کشیدگی، عامل تحمل و عامل تورم واریانس) در پژوهش حاضر نیز رعایت شده است. در ادامه نتایج تجزیه و تحلیل داده‌ها آمده است.

جدول شماره (۳) های برازش مدل پیشنهادی

شاخص‌ها	مقادیر	دامنه‌ی مورد قبول	نتیجه
X^2 (مجدور)	۴۵۷/۰۹	$> 0/05$	نامطلوب
P .value (سطح معناداری)	۰/۰۰۱		مطلوب
X^2/DF (مجدور خی بر درجه آزادی)	۲/۴۵	< 5	مطلوب
GFI (نیکویی برازش) شاخص	۰/۸۸	$> 0/90$	مطلوب

مطلوب	< ۰/۱	۰/۰۴۶	(RMSEA) خطای تقریب (مجدورات میانگین ریشه)
مطلوب	> ۰/۹۰	۰/۹۰	(CFI) مقایسه‌ای (برازش شاخص)
مطلوب	> ۰/۹۰	۰/۹۴	(TLI) شاخص توکر-لویس
مطلوب	> ۰/۹۰	۰/۸۱	(NFI) برازندگی هنجار شده بتلر-بانن
مطلوب	> ۰/۵۰	۰/۷۴	(PNFI) شاخص برازش هنجاری شده ایجاز

همانطوری که جدول شماره (۳) نشان می‌دهد مدل از برازش مطلوبی برخوردار بوده با داده‌ها برازش دارد.

شکل ۱: الگوی تأثیر عوامل محافظ و خطر ساز مرتبط با خانواده با میانجیگری سبک دلبستگی بر نگرش به مصرف مواد مخدر

جدول شماره (۴) اثر مستقیم هر یک از عوامل خانواده با نگرش به مصرف مواد

مسیرها	خطای استاندارد	بتای غیراستاندارد (B)	بتای استاندارد (β)	نسبت CR بحرانی	سطح معنی داری
سبک فرزندپروری به گرایش به مصرف مواد مخدر	۰/۶۱	۰/۵۵	۰/۵۱	۲/۵۸	۰/۰۰۱
باورهای دینی به گرایش به مصرف مواد مخدر	۰/۵۷	۰/۵۱	-۰/۴۸	۲/۳۶	۰/۰۰۱
فرهنگ بومی به گرایش به مصرف مواد مخدر	۰/۶۰	۰/۶۹	۰/۶۵	۴/۴۲	۰/۰۰۱

۰/۰۰۱	۲/۴۳	۰/۶۷	۰/۷۰	۰/۷۰	پایگاه اقتصادی - اجتماعی به گرایش به مصرف مواد مخدر
۰/۰۰۱	۲/۰۲	۰/۷۸	۰/۸۳	۰/۶۹	سبک فرزندپروری به سبک های دلبستگی
۰/۰۰۱	۳/۴۷	۰/۶۲	۰/۴۷	۰/۶۰	باورهای دینی به سبک های دلبستگی
۰/۰۰۱	۱/۷۵	۰/۵۷	۰/۶۲	۰/۶۷	فرهنگ بومی به سبک های دلبستگی
۰/۰۰۱	۲/۷۵	۰/۴۷	۰/۵۴	۰/۶۸	پایگاه اقتصادی - اجتماعی به سبک های دلبستگی
۰/۰۰۱	۱/۶۳	۰/۴۷	۰/۵۵	۰/۷۳	سبک های دلبستگی به گرایش به مصرف مواد مخدر

همان طور که جدول شماره ۲ نشان می دهد ضرایب استاندارد مسیر سبک فرزندپروری به گرایش به مصرف مواد مخدر ($P < 0/001$)، ضرایب استاندارد مسیر باورهای دینی به گرایش به مصرف مواد مخدر ($\beta = 0/48, P < 0/001$)، ضرایب استاندارد مسیر فرهنگ بومی به گرایش به مصرف مواد مخدر ($\beta = 0/65, P < 0/001$)، ضرایب استاندارد مسیر پایگاه اقتصادی - اجتماعی به گرایش به مصرف مواد مخدر ($\beta = 0/67, P < 0/001$)، ضرایب استاندارد مسیر سبک فرزندپروری به سبک های دلبستگی ($P < 0/001$)، ضرایب استاندارد مسیر باورهای دینی به سبک های دلبستگی ($\beta = 0/62, P < 0/001$)، ضرایب استاندارد مسیر فرهنگ بومی به سبک های دلبستگی ($\beta = 0/57, P < 0/001$)، ضرایب استاندارد مسیر پایگاه اقتصادی - اجتماعی به سبک های دلبستگی ($P < 0/001$)، و ضرایب استاندارد مسیر سبک های دلبستگی به گرایش به مصرف مواد مخدر ($\beta = 0/47, P < 0/001$)، معنادار می باشند. برای بررسی معناداری فرضیه های غیرمستقیم از روش بوت استرپ AMOS استفاده گردید. این نتایج در جدول شماره ۳ آمده است.

جدول شماره ۵ رابطه غیرمستقیم متغیرها در مدل ساختاری برازش شده

حد بالا	حد پایین	مسیرهای غیر مستقیم متغیرهای پژوهش
۲/۱۹	۱/۴۸	۱- سبک فرزندپروری نگرش به مواد و سبک دلبستگی
۲/۲۵	۱/۴۳	۲- باورهای دینی، نگرش به مواد و سبک دلبستگی
۲/۲۲	۱/۳۹	۳- باورهای فرهنگی بومی، نگرش به مواد و سبک دلبستگی
۲/۱۷	۱/۴۰	۴- پایگاه اجتماعی - اقتصادی، نگرش به مواد و سبک دلبستگی

بنابراین با توجه به معنی دار شدن مسیرهای مستقیم عوامل مرتبط با خانواده (سبک فرزندپروری، باورهای دینی، باورهای فرهنگی بومی و پایگاه اجتماعی - اقتصادی خانواده به نگرش به مصرف مواد مخدر) و همچنین، معنی داری عوامل مرتبط با خانواده به سبک های دلبستگی و حد پایین و بالای گزارش شده و عدم قرار گرفتن صفر در حد فاصل این دو، میانجی گری سبک های دلبستگی در ارتباط بین عوامل مدرسه ای و نگرش به مصرف مواد مخدر معنی دار می باشد.

بحث و نتیجه گیری

عامل محافظت کننده و مخاطره آمیز سبک فرزندپروری در گرایش نوجوانان به اعتیاد در پژوهش های متعدد از جمله (کهنسال و همکاران، ۱۴۰۰؛ زور و همکاران، ۲۰۱۲؛ لی و همکاران، ۲۰۲۲) مورد توجه قرار گرفته که می توان نتایج پژوهش حاضر را آنها همسو دانست. بطور کلی در تبیین یافته های بدست آمده می توان گفت که شیوه های تربیتی ناهماهنگ والدین می تواند باعث تنش در روابط والدین و فرزند، اختلال در عملکرد خانواده و ناهماهنگی محیط خانواده شود. وقوع این پدیده ها ممکن است وابستگی نوجوانان را به خانواده هایشان کاهش دهد و حتی روابط خانوادگی را تضعیف یا قطع کند و باعث ایجاد عدم تعادل در اکوسیستم خانواده و مهار رشد سالم نوجوانان شود (لیو و ویشر، ۲۰۲۱).

در نتیجه سبک‌های ناسالم فرزندپروری خودتنظیمی فرزندان را کاهش داده و سبب تحریک‌پذیری و خودکنترلی ضعیف، عزت‌نفس پایین و در نهایت گرایش به رفتارهای پرخطر و لذت‌های آنی در نوجوانان می‌گردد.

همچنین، یافته‌های پژوهش نشان داد که پایگاه اجتماعی - اقتصادی خانواده بر نگرش دانش‌آموزان نسبت به مواد تأثیر دارد. این نتایج با تحقیقات (شالچی، صالحی، کافی و رضایی، ۱۳۹۷؛ گرا و همکاران، ۲۰۲۰) همسو است.

در تبیین این نتایج می‌توان گفت که موقعیت اجتماعی - اقتصادی پایین هستند، از نظر شکل‌دهی مکانیزم‌های مقابله‌ای غیرانطباقی، قرار می‌دهد. بنابراین، افرادی که متعلق به سطح اجتماعی - اقتصادی پایین هستند، از نظر شکل‌دهی مکانیزم‌های مقابله‌ای غیرانطباقی، مانند استفاده از مواد مخدر بسیار آسیب‌پذیر می‌باشند (جونز و همکاران، ۲۰۱۱ به نقل از شالچی و همکاران، ۱۳۹۴). از طرف دیگر، سطح پایین اقتصادی و تحصیلات والدین بخصوص پدر سبب گرایش نوجوانان به دوستان و همسالان ناسالم می‌گردد، که این موارد زمینه را برای نگرش نوجوانان به اعتیاد و سایر رفتارهای بزهکارانه آماده می‌کند.

دیگر یافته‌های پژوهش نشان داد که باورهای مذهبی بر نگرش دانش‌آموزان نسبت به مواد تأثیر دارد. نتایج این بخش از پژوهش با دیگر پژوهش‌های این حوزه (فرزانه جاجرمی و همکاران، ۱۴۰۰؛ زارعی و کاظمی‌پور، ۱۴۰۰ و تیرادو و همکاران، ۲۰۲۳) همسو است. در تبیین یافته‌ها می‌توان گفت که معنویت (دین) از طریق افزایش خودکنترلی، برقراری نظم اخلاقی، افزایش تعهدات اخلاقی، کاهش اختلالات روانی و همچنین مشکلات ناشی از آن مانند خودکشی، افسردگی و اضطراب (ابوریا، پارگامنت، ماهونی، استاین، ۲۰۱۵)، تعدیل آثار بحران‌های شدید، سیستم معنادمی (افکار، باورها، انتظارات و اهداف)، احساس ارزشمندی (سیل برمن، ۲۰۰۵)، احساس امنیت و کاهش عواطف منفی (اسمیت، ۲۰۰۳) منجر به کاهش نگرش مثبت نسبت به اعتیاد در دانش‌آموزان می‌گردد.

علاوه بر موارد فوق دیگر یافته‌های پژوهش نشان داد که باورهای فرهنگی (بومی / محلی) بر نگرش دانش‌آموزان نسبت به مواد تأثیر دارد. تحقیقات گویای نقش تسهیل‌گری فرهنگ بومی (مومبینی و همکاران، ۱۳۹۸؛ سروستانی و قادری، ۱۳۸۸) و همینطور نقش شفابخشی (درمان) و پیشگیری فرهنگ بومی (شل و همکاران، ۲۰۱۰؛ ماینا، مکین، مکرو، کندی، جیومتیو و همکاران، ۲۰۲۰) در افزایش یا کاهش اعتیاد است که می‌توان نتایج پژوهش حاضر را با نتایج آنها همسو دانست. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که مخاطرات فرهنگ بومی از جمله باورها و هنجارهای تشویق‌کننده (تسهیل‌گر)، تقابل فرهنگ‌ها، انحطاط فرهنگی، گسیختگی جامعه، آنومی یا از دست دادن هویت قومی سالم و بی‌اعتمادی فرهنگی می‌تواند، سبب شکل‌گیری باورها و نگرش‌های ناکارآمد، گرایش به ناهنجاری‌ها، دوری از آداب و رسوم سنتی و مذهبی، فاصله گرفتن از ارزش‌های فرهنگی و از دست دادن هویت قومی و فرهنگی در نوجوان شده که همه‌ی این موارد می‌تواند، زمینه ساز گرایش نوجوان به اعتیاد و رفتارهای پرخطر گردد. در مقابل عوامل محافظت‌کننده فرهنگ بومی از جمله پایبندی به ارزش‌های بومی و سنتی (دینی) و داشتن هویت فرهنگی قوی، موجب افزایش عزت‌نفس و خودباوری فرد نوجوان می‌شود که می‌تواند، زمینه ساز افکار و احساسات مثبت، احساس معناداری و هدفمندی، رهایی از افسردگی و در نهایت گرایش منفی به اعتیاد شود.

همچنین، نتایج نشان داد که اثر مستقیم سبک فرزندپروری به سبک‌های دلبستگی معنادار است. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های (مودنی و همکاران، ۱۳۹۳؛ رفاهی و طاهری، ۱۳۹۷ و سپهرآرا و قاسمی، ۱۳۹۹) همسو است. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت طرحواره‌ها که عمدتاً در نتیجه‌ی تجارب ناگوار دوران کودکی شکل می‌گیرند، ممکن است هسته‌ی اصلی اختلالات شخصیت، مشکلات شناختی خفیف‌تر، اضطراب، افسردگی، سوء مصرف مواد باشند.

1. Abu Raiya, Pargament, Mahoney, Stein

2. Silberman

3. Smith

4. Shell, Newman., Fang

5. Maina, Mclean, Mcharo, Kennedy, Djimetio

طرحواره‌ها در سرتاسر زندگی گسترش می‌یابند و نقش عمده‌ای در افکار، احساسات، رفتارها و روابط با سایرین بازی می‌کنند و به گونه‌ای متناقض و اجتناب‌ناپذیر، زندگی بزرگسالی را به شرایط دوران کودکی می‌کشانند. یکی از جنبه‌های رفتاری و ارتباطی افراد، روش رفتار و ارتباط آنها با فرزندان و به عبارت دیگر شیوه‌های فرزندپروری می‌باشد. اکثر مشکلات رفتاری کودکان، منعکس کننده‌ی شرایط پیچیده‌ی بین فردی اعضای خانواده، به ویژه والدین می‌باشد.

به عبارت دیگر وجود مشکلات رفتاری کودک به منزله‌ی روابط معیوب اعضای خانواده با یکدیگر است و با روشهای تربیتی نادرست والدین و تعاملات معیوب آنها با فرزندان ارتباط دارد. بنابراین والدین مقتدر سطوح بالایی از کنترل و پاسخگویی را برای فرزندان فراهم می‌کنند. آنها فرزندان خود را با کفایت می‌بینند و از آنها انتظارات معقولی دارند، در نتیجه فرزندان این خانواده‌ها از عزت‌نفس برخوردار بوده که این می‌تواند زمینه ایجاد سبک دلبستگی ایمن در کودک باشد. در حالی سبک فرزندپروری سهل‌گیر با سبک دلبستگی دوسوگرا/ اضطرابی همسو است. زیرا والدین دارای این سبک سطوح بالایی از پاسخگو بودن را دارا هستند اما در بعد مطالبه‌گری پایین هستند. بنابراین قوانین واضحی وضع نمی‌کنند، و انتظارات مبهمی از کودک خود دارند و این باعث سر درگمی و وابستگی به والدین می‌شود، اما از آنجایی که والدین همیشه در دسترس نیستند، دچار پریشانی و سردرگمی می‌شوند و این باعث می‌شود که این افراد دیدگاه مثبتی راجع به خود نداشته باشند. بنابراین سبک فرزندپروری سهل‌گیر در شکل‌گیری سبک دلبستگی دوسوگرا/ اضطرابی دخیل است. همچنین سبک دلبستگی استبدادی نیز با قوانین سخت‌گیرانه و انعطاف‌ناپذیر و عدم پاسخگویی مناسب سبب عزت‌نفس ضعیف فرزندان شده و زمینه را برای ایجاد دلبستگی ناایمن در این افراد فراهم می‌نماید.

همچنین اثر مستقیم باورهای دینی به سبک‌های دلبستگی معنادار است. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که پابندی به دین و ارزش‌های مذهبی درونی شده در افراد با ویژگی‌های مثبتی مانند خودکنترلی، تاب‌آوری و اعتماد به نفس همراه است. این خصایص به شکل‌گیری دلبستگی ایمن کمک می‌کند، درحالی که سطوح پایین دینداری یا جهت‌گیری بیرونی زمینه ایجاد ناامنی روانشناختی را در افراد فراهم نموده و سبب شکل‌گیری سبک دلبستگی ناایمن در نوجوانان می‌شود.

نتیجه دیگر پژوهش معناداری اثر مستقیم فرهنگ بومی به سبک‌های دلبستگی است. این نتایج با پژوهش (هونیکا، ۲۰۲۲) که نشان می‌دهد که مدل‌های فرهنگی مختلف بر بازنمایی دلبستگی بزرگسالان به طور متفاوتی تأثیر می‌گذارند، همسو است. فرهنگ هر منطقه می‌تواند بر نحوه ادراک مراقبت‌کننده و کودک از رابطه میان آنها تأثیر بگذارد. گرانکوویست^۱ (۲۰۲۰) استدلال می‌کند که روابط دلبستگی (به ویژه روابط ایمن) زمینه ایده‌آلی را برای انتقال فرهنگی و یادگیری اجتماعی فراهم می‌کند. انتقال فرهنگی بین نسلی و یادگیری اجتماعی با سبک دلبستگی برای ارضای نیازهای نزدیکی عاطفی، پایگاه امن و پناهگاه امن مرتبط است. فرهنگ‌ها و زمینه‌های اجتماعی مختلف تصورات متفاوتی از روش‌های قابل قبولی دارند که در آن روابط با یک شکل دلبستگی برقرار می‌شود (کاتالدو^۲ و همکاران، ۲۰۲۱). به عنوان مثال، در اکثر کشورهای آسیای شرقی، الگوی فرهنگی غالب، جمع‌گرایی است که در آن فداکاری برای رفاه جامعه بر منفعت برای فرد غالب است. این مدل فرهنگی معمولاً همراه با یک مدل خانواده است که با وابستگی متقابل تعریف می‌شود، براساس رابطه تبعیت برای زندگی فرزندان از والدین، که در آن وفاداری ضمنی و تعهد به وفاداری از عوامل حیاتی در ثبات خانواده هستند (لوپز دی لانیئا^۳ و همکاران، ۲۰۰۲). بنابراین فرهنگ از طریق تأثیرگذاری بر روش‌های فرزندپروری، باورهای مراقبان کودک در مورد مراقبت حساسانه و همچنین نگرش آنها نسبت به افراد غریبه می‌تواند بر شکل‌گیری دلبستگی تأثیرگذار باشد. همچنین، فرهنگ سبک‌های دلبستگی را در طول زندگی و در روابط نزدیک بزرگسالان شکل می‌دهد زیرا هر فرهنگ شامل رفتارها، عادات و استراتژی‌های متفاوتی به عنوان الگوهای اجتماعی در زندگی بزرگسالی است که برای یک گروه اجتماعی انسانی معین قابل قبول تلقی می‌شود.

1. Granqvist

2 Cataldo

3Lopez-de-la-Nieta

همچنین، اثر مستقیم پایگاه اقتصادی-اجتماعی به سبک‌های دلبستگی معنادار است. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که پایگاه اجتماعی - اقتصادی پایین مانع شکل‌گیری روابط گرم و صمیمی با فرزند می‌گردد. این امر احتمال ارضا نیازهای فرزندان این طبقات را کاهش می‌دهد. بنابراین فقدان پاسخگویی والدین نسبت به نیازهای هیجانی فرزند در کودک احساس ناامنی ایجاد می‌کند و مانع ارتباط بهتر و منسجم‌تر با چهره دلبستگی و شکل‌گیری سبک‌های دلبستگی نایمن در کودک می‌گردد.

همچنین اثر مستقیم سبک‌های دلبستگی به گرایش به مصرف مواد مخدر معنادار است. یافته‌های بدست آمده از پژوهش حاضر با نتایج پژوهش‌های (وگا، ۲۰۲۳؛ ناخول و همکاران، ۲۰۲۰؛ صدری دمیرچی و همکاران، ۱۳۹۷ و شمس‌الدینی لری و همکاران، ۱۳۹۶) همسو است. دلبستگی نایمن در کودک مجموعه‌ای از طرح‌های شناختی تحریف شده و الگوهای تعامل عاطفی ناکارآمد ایجاد می‌کند که باعث گرایش به سمت وابستگی ناسالم می‌گردد (وگا، ۲۰۲۳). ویژگی‌های آسیب‌زای دلبستگی نایمن، زمینه را برای پیدایش یا تداوم مشکلات و اختلال‌های روان‌شناختی فراهم می‌سازد (اصغری و همکاران، ۱۳۹۳). بنابراین می‌توان گفت که افراد دارای سبک‌های دلبستگی نایمن به خاطر احساس ناامنی، اضطراب و عدم اعتماد به خود و دیگران، در هنگام شکست یا تنش در روابط، خودتنظیمی پایین، تکانشگری و عزت‌نفس پایین دچار تنهایی، انزوا، سرخوردگی، احساس طرد شدگی و سایر عواطف منفی می‌شوند که این امر ممکن سبب گرایش به همسالان منحرف و نهایتاً گرایش به مواد گردد. بنابراین این امر بر ناامنی آنها می‌افزاید و سبب گرایش آنان به اعتیاد و مواد مخدر به عنوان جبران کمبودهای درونی می‌گردد. همچنین سبک دلبستگی ایمن، حرمت نفس و عواطف مثبت را گسترش می‌دهد، این موضوع منجر به افزایش خودکنترلی و کاهش تکانشگری و در نهایت کاهش نگرش مثبت نسبت به اعتیاد می‌گردد. بنابراین، نوجوانان دارای سبک دلبستگی ایمن به خاطر دارا بودن عواطف و احساسات مثبت و عزت‌نفس بالا وقتی در برابر مانعی قرار می‌گیرند و یا دچار تنش می‌شوند، براحتی به مواد و رفتارهای انحرافی گرایش پیدا نمی‌کنند.

تأثیر غیرمستقیم سبک فرزند پروری از طریق سبک دلبستگی بر نگرش دانش‌آموزان نسبت به اعتیاد از دیگر یافته‌های پژوهش حاضر است. بطورکلی تحقیقاتی در مورد رابطه سبک‌های فرزندپروری و سبک‌های دلبستگی انجام شده (صدری و همکاران، ۱۳۹۷؛ ابراهیمی و زینالی، ۱۳۹۷؛ زینالی و همکاران، ۲۰۱۱) که می‌توان نتایج این بخش از پژوهش حاضر را با آنها همسو دانست. در تبیین این نتایج می‌توان گفت که، سبک فرزندپروری مقتدرانه منجر به ایجاد دلبستگی ایمن می‌شود (بالبی، ۱۹۸۰) و سبک دلبستگی ایمن با خودتنظیمی و افزایش مسؤلیت‌پذیری در افراد همراه است. بنابراین سبک فرزند پروری اقتدارگرا با گرمی و صمیمیت در روابط در سبک دلبستگی ایمن نقش مهمی ایفا می‌کند و این موضوع مانع نگرش مثبت به مواد در دانش‌آموزان می‌گردد. از طرفی سبک‌های دلبستگی ایمن، حرمت نفس و عواطف مثبت را گسترش می‌دهد، این موضوع منجر به افزایش خودکنترلی و کاهش تکانشگری و در نهایت کاهش نگرش مثبت نسبت به اعتیاد می‌گردد. همچنین، سبک‌های فرزندپروری مستبدانه، با سطح پایین گرمی والدین، مراقبت ناسازگار، طرد و عقاید تنبیهی والدین با دلبستگی نایمن کودک مرتبط است. سبک‌های دلبستگی نایمن با مهارت‌های خودتنظیمی رابطه منفی دارد. خودتنظیمی ضعیف نشانگر مشکلات پایدار مربوط به مصرف مواد مخدر و الکل است (زینالی و همکاران، ۲۰۱۱).

دیگر نتایج پژوهش نشان می‌دهد، پایگاه اقتصادی - اجتماعی به طور علی و غیرمستقیم از طریق سبک دلبستگی بر نگرش دانش‌آموزان به اعتیاد تأثیر داشته است. تحقیقاتی در مورد رابطه سبک دلبستگی و پایگاه اقتصادی - اجتماعی و رفتارهای پرخطر انجام شده (افشاریان، ۱۳۹۴؛ افتخاری و همکاران، ۲۰۲۲ و ساکمان و همکاران، ۲۰۲۲) که می‌توان نتایج این بخش از تحقیق را با آنها همسو دانست. بسیاری از محققان ادعا کرده‌اند که شرایط سخت زندگی مانند فشار اقتصادی منجر به سبک دلبستگی نایمن می‌گردد (ساکمان و همکاران، ۲۰۲۲). همچنین بین وضعیت اجتماعی - اقتصادی، رفتارهای منفی و سبک‌های دلبستگی رابطه معناداری وجود دارد (افتخاری و همکاران، ۲۰۲۲). بنابراین پایگاه اجتماعی - اقتصادی پایین خانواده به دلیل عدم توجه به نیازهای متعدد نوجوان به احتمال زیاد در شکل‌گیری سبک‌های دلبستگی نایمن در نوجوانان دخیل است. ویژگی‌های آسیب‌زای دلبستگی نایمن، زمینه را برای پیدایش یا تداوم مشکلات و اختلال‌های روان‌شناختی فراهم می‌سازد (اصغری، مالکی و سعادت، ۱۳۹۳).

لذا، بطور کلی می‌توان نتیجه گرفت که پایگاه اجتماعی و اقتصادی و سبک‌های دلبستگی با تأثیر گذاری متقابل طیف وسیعی از احساسات و عواطف مثبت و منفی را در نوجوان ایجاد می‌کنند که این مورد می‌تواند زمینه‌ساز گرایش یا عدم گرایش نوجوانان به اعتیاد باشد.

همچنین نتایج نشان داد که فرضیه‌ی رابطه‌ی باورهای دینی به طور علی و غیرمستقیم از طریق سبک دلبستگی بر نگرش به مصرف مواد مخدر بر دانش‌آموزان معنادار است. این نتایج با تحقیقات (پهلوان شریف و همکاران، ۲۰۲۱؛ خالقی خواه و بابایی، ۱۳۹۳) که در مورد رابطه سبک دلبستگی با دینداری انجام شده هماهنگ است.

در تفسیر این نتایج می‌توان گفت که مذهب از طریق احساس آرامش و ایجاد پایگاه امن برای افراد و رشد تحول من، سبب ایجاد سبک دلبستگی ایمن و سلامت روان در دانش‌آموزان و در نهایت سبب کاهش نگرش مثبت به اعتیاد در دانش‌آموزان می‌گردد. همچنین، سبک ناایمن، موجب عدم امنیت روانی در فرد می‌گردد و این موضوع می‌تواند رشد تحول من، فرد را دچار اختلال کند و سبب نگرش مثبت به اعتیاد در دانش‌آموزان گردد.

آخرین یافته‌های حاصل از پژوهش حاضر، حاکی از تأثیر معنادار فرهنگ بومی بصورت علی و غیرمستقیم از طریق سبک دلبستگی بر نگرش به اعتیاد است. علیرغم اینکه برخی فرهنگ را یک عامل محافظت‌کننده می‌دانند (هریس، مک فارلند، ۲۰۰۰) شواهد نشان می‌دهد که فرهنگ دارای عوامل مخاطره‌ای هم می‌باشد (ریلی^۱ و همکاران، ۲۰۲۰). همچنین، تحقیقات نشان می‌دهد که هر چه تعداد عوامل خطر بیشتر باشد، احتمال پیامدهای نامطلوب بر سلامت بیشتر می‌شود. همچنین هرچه تعداد عوامل حفاظتی یا دارایی‌های افراد بیشتر باشد، احتمال نتایج مثبت بیشتر است (ناگی، و فاست^۲، ۲۰۲۲). خطر سوء مصرف مواد و سایر رفتارهای نامطلوب با افزایش تعداد عوامل خطر افزایش می‌یابد و عوامل محافظتی ممکن است خطر درگیر شدن جوانان در مصرف مواد را کاهش دهد (مناسری، رابرتز، استوفوکیک، مانوئل و اوهارا^۳، ۲۰۱۴). بنابراین وقتی که دانش‌آموز در مقابل مخاطرات فرهنگی (از جمله باورها و هنجارهای تسهیل‌گر) قرار می‌گیرد، با توجه به سبک‌های دلبستگی عکس‌العمل‌های متفاوتی از خود بروز می‌دهد. همچنین می‌توان گفت، فرهنگ از طریق تأثیرگذاری بر روش‌های فرزندپروری، باورهای مراقبان کودک در مورد مراقبت حساسانه و همچنین نگرش آنها نسبت به افراد غریبه (اضطراب غریبه یا پذیرش افراد غریبه) می‌تواند بر شکل‌گیری دلبستگی تأثیرگذار باشد از طرف دیگر، می‌توان گفت سبک دلبستگی با نیمرخ‌های هیجان‌های گوناگون مانند هیجان‌های مثبت و منفی در ارتباط است (لیر، کاج، هچنبلیکنر^۴، ۲۰۰۷). یکی از جنبه‌های کلیدی که سبب ارتباط سبک دلبستگی و نگرش به اعتیاد می‌شود این است که افراد دارای سبک دلبستگی ایمن از عزت‌نفس بالایی برخوردارند، ارتباط بین فردی بهتری با دیگران دارند و از سلامت روانی برخوردارند و زمانی مانعی بر سر راه آنها ایجاد می‌شود، کمتر به سراغ رفتارهای اعتیادی می‌روند. بنابراین سبک دلبستگی ایمن حتی در شرایطی که مخاطرات فرهنگی هم وجود دارد، می‌تواند، منجر به نگرش منفی نسبت به مصرف مواد در دانش‌آموزان گردد. از طرف دیگر افراد دارای سبک دلبستگی اجتنابی از ویژگی‌هایی مانند عصبانیت، ناراحتی و عزت‌نفس پایین برخوردارند. به همین دلیل این افراد احساس بی‌کفایتی و بی‌ارزشی می‌کنند. این موضوع احتمال نگرش مثبت به اعتیاد را در نوجوانان دارای سبک دلبستگی ناایمن را افزایش می‌دهد، بویژه در موقعیت‌هایی که مخاطرات فرهنگی وجود دارند.

1. Harris & McFarland

2. Reilly

3. Nagy & Fawcett

4. Manasari,

5. Lear, Kach, Hechenblickner

پژوهش حاضر نیز با محدودیت‌هایی مواجه بود که مهمترین آنها محدود بودن جامعه آماری به دانش‌آموزان متوسطه دوم شهر خرم‌آباد بود. بنابراین در تعمیم داده‌ها به سایر گروه‌ها و جوامع باید احتیاط کرد. بر این اساس پیشنهاد می‌شود، در پژوهش‌های آینده پژوهشگران عوامل محافظت‌کننده و مخاطره‌آمیز مرتبط با خانواده را در دیگر گروه‌های سنی و سایر جوامع مورد بررسی قرار دهند. همچنین پیشنهاد می‌شود، عوامل محافظت‌کننده و مخاطره‌آمیز فرهنگ بومی و رابطه آن با گرایش نوجوانان به مصرف مواد در دیگر اقوام ایرانی مورد بررسی قرار گیرد. همچنین پیشنهاد می‌شود، علاوه بر ابزارهای خودگزارش‌دهی (که در اکثر تحقیقات از آنها در شناسایی عوامل محافظت‌کننده و مخاطره‌آمیز استفاده کرده‌اند) از ابزارهای دیگری مانند مصاحبه و مشاهده نیز استفاده شود. در نهایت پیشنهاد می‌شود که سبک‌های دلبستگی مستعد کننده دانش‌آموزان به مصرف مواد از جمله سبک‌های دلبستگی ناایمن مورد شناسایی، اصلاح و درمان قرار گیرد.

سپاسگزاری

این پژوهش برگرفته از رساله دکتری دانشگاه لرستان با عنوان "طراحی مدل تحلیلی عوامل مخاطره‌آمیز و محافظت‌کننده (خانواده، مدرسه و عوامل فردی دانش‌آموزان) در نگرش به مصرف مواد مخدر" است. نویسندگان مقاله بر خود لازم می‌دانند از همکاری و مساعدت همه عزیزانی که در این پژوهش ما را یاری نموده‌اند سپاسگزاری نمایند.

تضاد منافع

نویسنده مقاله کسب منافع مثل دریافت وجه یا به دست آوردن سهم در هر سازمانی در قبال نوشتن این مقاله را انکار می‌نماید و در مراجع قانونی پاسخگو می‌باشد.

منابع

- ابراهیمی، آيسان و زینالی، علی (۱۳۹۷). مدل علی روابط بین شیوه‌های فرزندپروری، سبک‌های دلبستگی و خودتنظیمی در افراد وابسته به مواد، فصلنامه اعتیاد پژوهی، ۱۲(۴۵)، ۱۱۲-۹۱.
- احدی، رضا؛ محمدی، شهرام؛ طغر انگار، حسن (۱۴۰۱). عوامل اجتماعی مؤثر بر اعتیاد مواد مخدر صنعتی (مطالعه موردی: شهر زنجان)، پژوهش‌های حقوقی، ۲۱(۴۹)، ۳۴۳-۳۱۵.
- اصغری، فرهاد؛ مالکی، مریم و سعادت، سجاد (۱۳۹۳). رابطه سبک‌های دلبستگی و پیوندهای والدینی با آمادگی اعتیاد در دانشجویان، فصلنامه نسیم تندرستی، ۳(۲)، ۸-۱.
- افشاریان، ندا (۱۳۹۴). نقش پایگاه اجتماعی - اقتصادی و کیفیت دلبستگی والدین در پیش‌بینی رفتارهای خرابکارانه نوجوانان. فصلنامه پژوهش‌های نوین روانشناختی، ۱۰(۲)، ۲۹-۴۸.
- جهان شاه لو، مرتضی؛ محمدخانی، شهرام؛ امیری، حمید؛ فخاری، آفاق؛ حسینی، سپیده؛ (۱۳۹۵). عوامل خطر ساز و محافظت‌کننده فردی، خانوادگی و اجتماعی گرایش به مصرف مواد در دانشجویان، مجله مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت، ۳(۲)، ۱۳۷-۱۲۷.
- خالقی خواه، علی؛ بابایی منقاری، محمد مهدی (۱۳۹۳). رابطه سبک‌های دلبستگی و هوش معنوی با نگرش دینی دانش‌آموزان متوسطه شهرستان آمل. دین و سلامت، ۲(۲)، ۱-۹.
- رضایی، احمد؛ اسلامی، بهروز؛ مهدی پور خراسانی، ملیحه (۱۳۹۳). نقش خانواده در گرایش جوانان به اعتیاد در شهرستان ورامین، نشریه جامعه شناسی مطالعات جوانان، ۵(۱۵)، ۵۰-۲۷.

- رفاهی، ژاله و طاهری، محمد (۱۳۹۸). پیش بینی سبک های فرزندپروری مادران بر اساس طرحواره های اولیه و سبک های دلبستگی آنان، فصلنامه علمی - پژوهشی زن و جامعه، ۱۰(۱)، ۱۹۵-۱۶۷.
- زارعی، سلمان و کاظمی پور، احمد (۱۴۰۰). نقش تعدیل کننده سالم زیستی مذهبی و خود تمایز یافتگی در رابطه بین ملال روانشناختی با گرایش به اعتیاد در بین دانش آموزان پسر شهر نورآباد، دو ماهنامه فیض، ۲۵ (۱)، ۷۷۶-۷۶۷.
- سپهرآرا، سجاده؛ قاسمی، نوشاد (۱۳۹۹). بررسی رابطه بین سبک های فرزند پروری مادران با سبک دلبستگی و شفقت به خود فرزندان آنها در میان دانش آموزان مقطع متوسطه شهر جهرم. فصلنامه روانشناسی علوم رفتاری ایران، ۲۴، ۴۵-۳۱.
- شالچی، بهزاد؛ سهرابی، ظریفه؛ حاتم پور، شورش (۱۳۹۷). ارتباط کارکرد خانواده و موقعیت اجتماعی - اقتصادی با آسیب پذیری نسبت به اعتیاد: با نقش میانجی هوش معنوی"، مجله دانشگاه علوم پزشکی گیلان، ۲۷ (۱۰۸)، ۳۴-۲۵.
- شمس الدینی، لطیفه؛ توحیدی، افسانه؛ عسکری زاده، قاسم (۱۳۹۶). روابط علی سبک های دلبستگی، احساس تنهایی و عزت نفس با آمادگی اعتیاد"، فصلنامه اعتیاد پژوهی، ۱۱(۴۲)، ۱۸۰-۱۶۲.
- شوشتری رضوانی، مهدیه و آقا بابایی، ناصر (۱۳۹۹). رابطه دینداری و بنیادهای اخلاقی با گرایش به اعتیاد در دختران ۱۵ تا ۱۸ ساله شهر تهران، نشریه پژوهشکده علوم بهداشتی و جهاد دانشگاهی، ۲۰ (۱)، ۱۲۵-۱۱۹.
- صدری دمیرچی، اسماعیل؛ اسرافیلی تازه کند محمدیه، هاجر و مصباحی، سید فرید (۱۳۹۸). الگوی آمادگی به اعتیاد براساس صفات سه گانه تاریخ شخصیت و ذهنیت های طرحواره ای، فصلنامه اعتیاد پژوهی، ۱۳(۵۳)، ۱۳۸-۱۱۹.
- صدیق سروسستانی، رحمت اله؛ قادری، صلاح الدین (۱۳۸۸). هنجارهای تسهیل کننده مصرف مواد مخدر (تریاک و نظایر آن) در میان خرده فرهنگ های قومی در ایران. فصلنامه دانش انتظامی، ۱۰ (۲)، ۱۰۹-۸۲.
- فرزانه جاجرمی، حسن؛ ستوده اصل، نعمت؛ کسهرای، رضا؛ جهان، فائزه (۱۴۰۰). ارائه مدل علی گرایش به رفتارهای پرخطر بر اساس نگرش مذهبی و سبک های فرزند پروری والدین با میانجیگری چشم انداز زمان، پژوهشهای روانشناسی اجتماعی، ۴۲، ۵۲-۳۲.
- قمری، محمد (۱۳۹۰). مقایسه ابعاد عملکرد خانواده و کیفیت زندگی و رابطه این متغیرها در بین افراد معتاد و غیر معتاد. اعتیاد پژوهی، ۵(۱۸)، ۶۸-۵۵.
- کهنسال نالکیاشری، سعیده؛ اسدی مجره، سامره؛ اکبری، بهمن (۱۴۰۰). ارائه مدل ساختاری رابطه سبک های فرزند پروری ادراک شده با رفتارهای پر خطر از راه میانجیگری تابآوری و تنظیم هیجان در نوجوانان"، فصلنامه علمی پژوهشی روش ها و مدل ها و روانشناختی، ۱۳(۴۷)، ۱۱۶-۱۰۱.
- مؤذنی، طاهره؛ آقای، اصغر و گل پرور، محسن (۱۳۹۴). پیش بینی سبک دلبستگی فرزندان براساس شیوه های فرزند پروری والدین. فصلنامه آموزش و ارزشیابی، ۷(۲۵)، ۹۹-۸۷.
- مومبینی، محمد علی؛ حسین زاده، علی حسین؛ مومبینی، آریتا (۱۳۹۸). بررسی عوامل اجتماعی - فرهنگی مؤثر بر گرایش به مصرف مواد مخدر بر مبنای رویکرد کج رفتاری (مورد مطالعه: جوانان شهر اهواز)، فصلنامه توسعه اجتماعی، ۱۳ (۳)، ۱۹۷-۲۲۸.

- Abu Raiya H, Pargament KI, Mahoney A, Stein C. A psychological measure of Islamic religiousness: Development and evidence for reliability and validity. *The International Journal for the Psychology of Religion*, (2015);18(4):291-315.
- Baharudin MN, Mohamad M, Karim F. (2020). Drug-abuse inmates maqasid shariah quality of lifw: a conceotual paper. *Hum soc aci Rev*, 8 (3):1285-94.
- Beckwith, M., Best, D., Savic, M., Haslam, C., & Bathish, R. (2019).). Social Identity Mapping in Addiction Recovery (SIM-AR): extension and application of a visual method. *Addiction Research & Theory*, 27(6), 462- 471.

- Bowlby (2010), Attachment and loss: Retrospect and prospect, American Journal of Orthopsychiatry.
- Bowlby, J. (1973). Attachment and loss: Vol. 2. Anxiety and anger. In: New York: Basic
- Bowlby (1969), Attachment and loss: Attachment (vol. 1).
- Buja, Alessandra., Mortali, Claudia., Mastrobattista, Luisa., Minutillo, Adele., Pichini, Simona., Genetti, Bruno., Vian, Paolo & Et al (۲۰۱۹). Pathways connecting socioeconomic variables, substance abuse and gambling behaviour: a cross sectional study on a sample of Italian high-school students *BMJ Open*, 10.1136/bmjopen-2019-031737.
- Davis, R.A. (2010). A cognitive-behavioral model of pathological Internet use Computers in Human Behavior.
- De Moor, E. L., Sijtsema, J. J., Weller, J. A., & Klimstra, T. A. (2020). Longitudinal links between identity and substance use in adolescence. *Self and Identity*, ۲۱ (1), 113- 136.
- Eftekhari, Asie., Bakhtiari, Maryam., Kianimoghadam, Amir Sam (2022). The Relationship between the Attachment Styles of Children, Parenting Styles, and the Socio-Economic Status of parents, *journal of community Health Research*, 11(4).
- Estevez A, Jauregui P, Lopez-Gonzalez H. Attachment and behavioral addictions in adolescents: the mediating and moderating role of coping strategies. *Scand J Psychol*. 2019;60(4):348–60.
- Gardiner, E., Mâsse, L.C., Iarocci, G. (2019).A psychometric study of the Family Resilience Assessment Scale among families of children with autism spectrum disorder, *Health Qual Life Outcomes*, 17, 1-10.
- Gerra, Gilberto., Benedetti, Elisa., Resce, Giuliano., Potente, Roberta., Cutilli , Arianna and Molinaro, Sabrina (۲۰۲۰). Socioeconomic Status, Parental Education, School Connectedness and Individual Socio-Cultural Resources in Vulnerability for Drug Use among, *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 17(4), 1306.
- Gilberto Gerra, Elisa Benedetti, Giuliano Resce, Roberta Potente, Arianna Cutilli & Sabrina Molinaro (2020). Socioeconomic Status, Parental Education, School Connectedness and Individual Socio-Cultural Resources in Vulnerability for Drug Use among Students. *Journal of Environmental Research and Public Health*, 17 (4), 1306
- Hanson, M., & Chen, E. (2007). Socioeconomic status and health behaviors in adolescence: A review of the literature. *Journal of behavioral medicine*, 30, 263- 285.
- Harris, Elizabet., McFarland, Joyce (2000).The Assessment of Cultural Protective Factor Among Native Americans: The Survey of Nez Perce Culture. NOTE 19p.; Paper presented at the Annual Meeting of the American Evaluation Association (Honolulu, HI, November 2000).
- Hock, R. S., Hindin, M. J., Bass, J. K., Surkan, P. J., Bradshaw, C. P., & Mendelson, T (2016). Parenting styles and emerging adult drug use in Cebu, the Philippines, *International Journal of Culture and Mental Health*, 9(2), 108-119.
- Li, Liu., Weijie, Meng & Bingyuan, Liu T (2022). The Mediating Role of Social Support in the Relationship Between Parenting Styles and Adolescent Drug Abuse Identification, *Frontiers in Psychology*, 12.
- Lukavska, K., Vacek, J., and Gabhelik, R. A (2020). The effects of parental control and warmth on problematic internet use in adolescents: a prospective cohort study. *J. Behav. Addict*, 9, 664–675.
- Maina, Geoffrey., Mclean, Maeve., Mcharo, Solomon., Kennedy, Megan., Djiometio, Joseph.,King, Alexandra (2020). A scoping review of school-based indigenous substance use prevention in preteens (7-13 years), *Subst Abuse Treat Prev Policy*, 15:74.
- Manaseri, Holly., Roberts, Kelly., Stofocik, Kathleen., Manuel, Naomi & Uehara, Denise (2014). Culture as a Protective Factor: The Use of Storytelling in a Teen Pregnancy and STI Prevention Curriculum. *Health Care: Current Reviews*, 2 (3), 1000127.

- McCann, M., Perra, O., McLaughlin, A., McCartan, C., & Higgins, K. (2016). Assessing elements of a family approach to reduce adolescent drinking frequency: Parent-adolescent relationship, knowledge management and keeping secrets. *Addiction*, 111(5), 843–853
- McCormick, Rod M (2000). Aboriginal Traditions in the Treatment of Substance Abuse. *Canadian Journal of Counselling / Revue canadienne de conseil*, 34: 1, 25-32.
- Nadeau, L., Laverdiere, O., Simard, V & Beaulieu-Tremblay, T. (2024). Attachment, defense mechanisms and early maladaptive schemas in dreams. *Attachement, mécanismes de défense et schémas relationnels dans les rêves*, *European Review of Applied Psychology*, 74, 6, 100986.
- Pahlevan Sharif, S., Amiri M., Allen, K., Sharif Nia, H., Fatemeh Khoshnavay Fomani, F., Hatef Matbue, Yasaman Hossein, A (2021). Attachment: the mediating role of hope, religiosity, and life satisfaction in older adults, *Health Qual Life Outcomes*, 15;19(1):57
- Piko, BF., & Kovács, E. (2010). Do parents and school matter? Protective factors for adolescent substance use. *Addictive behaviors*, 35(1): 53-56.
- Ocaña-Gordillo, Daniela., Kliewer, Wendy (۲۰۲۳). Risk and protective factors for marijuana use and problems with use in a national sample of female Ecuadorian secondary school students, *International Journal of Psychology*, ۵۸(۱), ۸۵-۸۹
- Sakman, Ezgi., Solak, Nevin., Sümer, Nebi (2022). Socioeconomic Disadvantage as a Risk Factor for Attachment Insecurity: The Moderating Role of Gender, *Journal of Family Issues*, 1-22.
- Shell, Duane F., Newman, Ian M., Fang, Xiaoyi (2010). The Influence of Cultural Orientation, Alcohol Expectancies, and Self-efficacy on Adolescent Drinking Behavior in China. *Educational Psychology Papers and Publications*. 173.
- Silberman, I. (2005), "Religion as a Meaning System: Implications for the New Millennium, *Journal of Social Issues*, 61(4): 641-663.
- Smith, Ch. (2003). Theorizing Religious Effects Among American Adolescents, *Journal for the scientific study of Religion*, 42,1, 17- 30. <https://doi.org/10.1111/1468-5906.t01-1-00158>
- Redonnet, B., Chollet, A., Forborne, E., Bowes, L., Melchior, M (2012) Tobacco, alcohol, Cannabis and other illegal drug use among young adults: The socioeconomic context. *Drug and alcohol dependence*, 121(3), 231-9.
- Thorpe, H. H. A., Hamidullah, S., Jenkins, B. W., and Khokhar, J. Y. (2020). Adolescent neurodevelopment and substance use: receptor expression and behavioral consequences. *Pharmacology and Therapeutics*, 206,
- Tirado, Camila., Moreno, Oswaldo., Fuentes, Lisa., Rodriguez, Isis Garcia., Hernandez, Cindy., Muñoz Geovani (2023). Assets and stressors on adolescent substance use: The role of religiosity. *Encyclopedia of child and Adolescent Health*, 3, 654- 659.
- Wang, Shiyuan (2011). *Cultural Orientation and Drinking Behaviors among Chinese University Students*. Public Access Theses and Dissertations from the College of Education and Human Sciences, The Graduate College at the University of Nebraska, For the Degree of Master of Arts.
- Weinandy, Jennifer T. Grant & Grubbs, Joshua B. (2021). Religious and spiritual beliefs and attitudes towards addiction and addiction treatment: A scoping review. *Addictive Behaviors Reports*, 14, 100393.
- Woodward, Tara C., Smith, Megan L., Mann, Michael J., Kristjansson, Alfgeir., Morehouse Holly (2023). Risk & protective factors for youth substance use across family, peers, school, & leisure domains, *Children and Youth Services Review*, 151, 107027,
- Xia, Wei., William li, cheung, Ho., Ling, Tingna., Yuanhui, Tingna., Luo., Laurie long Kwan Ho., Ankie Tan Cheung., Peige song (2022). Structured online training for university students to deliver peer-led addiction counselling for young drug abusers in China: Effect on improving

- knowledge, attitude, confidence, and skills. *Patient Education and Counseling*, 105 (4), 1009- 1017.
- Zeinali, Ali., Pasha Sharifi, Hassan., Enayati, mirsalahadine., pasha, Gohlamreza (2011). The mediational pathway among parenting styles, attachment styles and self-regulation with addiction susceptibility of adolescents, *Res Med Sci*, 16 (9), 1105- 21.
- Zhang, Yiming., Ding, Yueming., Huang, Haitao., Peng, Qianwen., Wan, Xiao., Lu, Guangli & Chen, Chaoran (2022). Relationship between insecure attachment and mobile phone addiction: *A meta-analysis*, *Addictive Behaviors*, 131, 107317.
- Zrour, C., Naja, W., Chahoud, M., Halabi, A., Badaoui, A., and Haddad, R. (2021). Parenting styles and psychiatric profile of parents of adult substance use disorder patients: cross-sectional study. *Int. J. Ment. Health Addict*, 7, 1-16.